

مسائل زیست محیطی کواترنر

دکتر مجید مخدوم

مدیریت گروه محیط زیست و شیلات دانشکده منابع طبیعی

چکیده

اگر تناقض گویی در مورد طول زمان کواترنر را به کنار نهیم و بحث روی ۶۰۰ هزار سال، ۱۱۸ و ۲ میلیون سال برای طول دوره را به عهده صاحب نظران و متخصصین علم زمین شناسی واگذاریم، شاید بهتر بتوان مسائل زیست محیطی کواترنر را تجزیه و تحلیل نمود. براساس این مطالعات، بسیاری از مسائل محیطی و انسانی قابل بررسی است.

مشکلات ایجاد شده در محیط زیست در رابطه با زمین شناسی کواترنر بطور تفصیلی مطالعه شده‌اند. طبیعت همه ساله ۲ میلیارد تن خاک را می‌شوید. اما دخالت انسان در طبیعت، آنهم به صورت بی‌رویه و همراه با بهره‌کشی، رقم یاد شده را به ۲۴ میلیارد تن خاک در سال می‌رساند (اوکیف ۱۹۸۳). به‌طور کلی رودها سطح کره زمین را به میزان ۶ میلی‌متر در قرن می‌شویند و می‌فرسایند (یونپ ب ۱۹۸۷). اما تبدیل کاربری زمین به ویژه از جنگل به مرتع و کشتزار میزان فرسایش خاک را به صد ها و شاید به هزار برابر بیش از فرسایش طبیعی رسانیده است. با اینحال همه روزه ۱۰ هزار هکتار از جنگلهای کره زمین به خاطر آرز (تبدیل زمین) و نیاز (استفاده از چوب هیزمی) از بین می‌رود (یونپ ۱۹۸۶).

میزان تباه شدن زمینها گرچه در کشورهای در حال رشد بیش از کشورهای رشد یافته است ولی این تباهی در کشورهای مثل ایالات متحده آمریکا نیز در شرف وقوع است.

در کشور ما نیز چنین امری در حال تکوین است. جاری شدن سیل‌های سالهای اخیر در کشور ما، آلودگی شهرهای بزرگ ما، از بین رفتن سطح وسیعی از جنگلهای ما، رشد بی‌رویه شهرها، کویرزایی گسترده در کشور ما، متروکه ماندن کشتزارهای ما به خاطر مهاجرت و واردات چند میلیاردی مواد غذایی و منابع طبیعی به کشور نمونه‌های ملی از هرج و مرج جهانی در کشور ما است. ناگفته نماند که اگر روند تخریبی فعلی، یعنی عدم استفاده منطقی از سرزمین در کشور ادامه پیدا نماید، در ۲۰ سال آینده ۳ میلیون هکتار موجودی تمامی زمینهای حاصلخیز و مستعد ما به خاطر فقط فرسایش خاک از دست می‌رود.

تبدیل زمین، کویرزایی، جنگل زدایی، مسمومیت و آلودگی زمینها و در نتیجه فرسایش در بیشتر موارد به واسطه استفاده غیرمنطقی انسان از زمین روی می‌دهد (میلر ۱۳۶۶، استوارت ۱۹۶۸، کاساس ۱۹۸۳، کوکز ۱۹۸۵، وستمان ۱۹۸۵، تولبا ۱۹۸۷، بریسون ۱۹۸۸). یعنی به‌طور ساده، در طول تاریخ پیدایش زمین، این تنها در کواترنر است که روند طبیعت دچار اختلال گردیده و انسان که خود آغازگر کواترنر نامیده شده است به خاطر ندانم کاری خود دستخوش مصیبت و بلایی گردیده است که دارد بالمعالمه موجودیت خود و محیط زیست خود را دچار تباهی می‌کند.

استفاده غیر منطقی تنها به زمین ختم نمیشود. چنین امری در مورد آب شیرین در دسترس انسان نیز دارد اتفاق می‌افتد (پیترسن و دیگران ۱۹۸۷)، بالاترین میزان هدر رفتگی آب در کشاورزی رخ می‌دهد، که پس از آن صنعت در ردیف بعدی قرار می‌گیرد (کاساس ۱۹۸۳).